

УДК 821.161.2.09-31:398(477)+141.72-055.2

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2026.45.3.38>

АРХЕТИП ВІДЬМИ В УКРАЇНСЬКОМУ КУЛЬТУРНОМУ ДИСКУРСІ: ВІД ДЕМОНІЗАЦІЇ ДО СИМВОЛУ ЖІНОЧОЇ ІНАКШОСТІ

THE WITCH ARCHETYPE IN UKRAINIAN CULTURAL DISCOURSE: FROM DEMONIZATION TO A SYMBOL OF FEMALE OTHERNESS

Волосянко І.В.,

*orcid.org/0000-0003-0761-158**старша викладачка кафедри української філології та суспільствознавчих дисциплін
Закладу вищої освіти «Університет Короля Данила»*

У статті здійснено літературознавчий аналіз архетипу відьми в українському культурному дискурсі як складного символічного конструкту, сформованого під впливом міфологічних, релігійних та соціокультурних чинників. Образ відьми розглянуто як поліфункціональну художню модель, що репрезентує амбівалентність жіночого начала та відображає історичну динаміку уявлень про жіночу інакшість. Простежено літературні трансформації цього архетипу – від демонізованого персонажа фольклорно-міфологічної традиції до семіотичної фігури «мудрої жінки», носійки сакрального знання та альтернативного досвіду. Акцентовано на переосмисленні образу відьми в координатах національної ідентичності, фемінності та постколоніального мислення, що уможливорює інтерпретацію цього архетипу як маркера культурного опору й емансипаційних процесів. Особливу увагу зосереджено на художніх практиках українських письменниць – Лесі Українки, О. Кобилянської, Н. Кобринської та Г. Пагутяк, у творчості яких відьма постає не лише нарративною фігурою, а й формою артикуляції модерної жіночої суб'єктності. Доведено, що в межах модерністської та постмодерної естетики цей образ утрачає виключно негативну аксіологічну маркованість і функціонує як метафора духовної автономії, тілесної свободи та інтелектуальної самодостатності. Аналіз архетипу дає змогу виявити зміщення культурної парадигми сприйняття жінки – від об'єкта соціального контролю до суб'єкта власного досвіду та саморепрезентації. Визначено провідні нарративні функції образу відьми: символ маргінальності, трансгресії, знання, влади та інструмент феміністичного письма.

Методологічну основу дослідження становлять міфокритичний підхід (К. Юнг, Дж. Кемпбелл, Н. Фрай), феміністична критика та культурологічний аналіз, що дозволяють інтерпретувати архетип відьми як багаторівневу семіотичну структуру в системі художнього тексту. З'ясовано, що історична демонізація цього образу корелює з патріархальними стратегіями регламентації жіночої тілесності та знання, тоді як його подальша художня реінтерпретація засвідчує процес деконструкції гендерних стереотипів. У підсумку аргументовано, що архетип відьми в українській літературі функціонує як продуктивна інтерпретаційна матриця, кризь яку осмислюються процеси культурної пам'яті, ідентифікації та символічної репрезентації жіночого досвіду. Його семантична варіативність сприяє формуванню нових моделей прочитання жіночої суб'єктності та засвідчує актуальність цього образу в сучасному гуманітарному та літературознавчому дискурсі.

Ключові слова: відьма, архетип, жіноча інакшість, тілесність, українська література, патріархат, фольклор, символ, фемінізм.

The article provides a literary-critical analysis of the witch archetype in Ukrainian cultural discourse as a complex symbolic construct shaped by mythological, religious, and sociocultural factors. The figure of the witch is examined as a polyfunctional artistic model that represents the ambivalence of the feminine principle and reflects the historical dynamics of perceptions of female otherness. The study traces the literary transformations of this archetype – from a demonized character of the folkloric and mythological tradition to the semiotic figure of the “wise woman,” a bearer of sacred knowledge and alternative experience. Particular emphasis is placed on the reinterpretation of the witch image within the frameworks of national identity, femininity, and postcolonial thought, which enables the archetype to be understood as a marker of cultural resistance and emancipatory processes. Special attention is devoted to the artistic practices of Ukrainian women writers – Lesia Ukrainka, Olha Kobylianska, Nataliia Kobrynska, and Halyna Pahutiak – in whose works the witch emerges not only as a narrative figure but also as a mode of articulating modern female subjectivity. It is demonstrated that within modernist and postmodern aesthetics this image loses its exclusively negative axiological marking and functions instead as a metaphor for spiritual autonomy, bodily freedom, and intellectual self-sufficiency. The analysis of the archetype makes it possible to identify a shift in the cultural paradigm of perceiving women—from an object of social control to a subject of personal experience and self-representation. The leading narrative functions of the witch figure are defined as a symbol of marginality, transgression, knowledge, power, and an instrument of feminist writing.

The methodological framework of the study is grounded in the mythocritical approach (C. G. Jung, J. Campbell, N. Frye), feminist criticism, and cultural analysis, which together allow the witch archetype to be interpreted as a multilayered semiotic structure within the system of the literary text. It is established that the historical demonization of this image correlates with patriarchal strategies aimed at regulating female corporeality and knowledge, whereas its subsequent literary reinterpretation testifies to the ongoing deconstruction of gender stereotypes. In conclusion, it is argued that the witch archetype in Ukrainian literature functions as a productive interpretive matrix through which processes of cultural memory, identification, and the symbolic representation of female experience are conceptualized. Its semantic variability contributes to the formation of new models for reading female subjectivity and confirms the continuing relevance of this image in contemporary humanities and literary studies discourse.

Key words: witch, archetype, female otherness, corporeality, Ukrainian literature, patriarchy, folklore, symbol, feminism.

Постановка проблеми. Образ відьми в українській культурі є одним із прадавніх та найскладніших символів, що зберігає у собі двоїстість – вона уособлює небезпеку і порушення соціальних норм, але водночас постає джерелом сакрального знання і сили. Цей архетип сягає глибоких шарів міфології, релігії й колективного несвідомого, та відображає культурні та соціальні процеси, пов'язані з жіночою ідентичністю, владою і патріархатом. У цьому контексті виникає низка запитань: яким є справжнє значення образу відьми в українському художньому наративі? Чи є вона лише демоніцею, загрозою традиційному порядку, чи, навпаки, носієм глибинного знання та символом жіночої суб'єктності? Як трансформується цей образ у різні історичні епохи – від фольклору до модернізму та сучасності? Постанова цих питань є ключовою для розуміння не лише символіки відьми, а й ширшого процесу осмислення ролі жінки в суспільстві та культурі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні наукові праці демонструють багатовимірний підхід до вивчення образу відьми в українській культурі. В. Войтович у своїй праці «Українська міфологія» (2002) наголошує на первісному значенні слова «відьма» як жінки, що «відає» – тобто знає і володіє сакральними знаннями, а негативний підтекст образу виник з приходом християнства та інквізиції, які демонізували жіночу магію та незалежність.

Психоаналітичний підхід К.Г. Юнга дозволяє розглядати відьму як архетип, що відображає пригнічені аспекти колективного несвідомого – «тінь» культури, яка повертається у вигляді страху, але водночас позначає потребу трансформації суспільства. Це відображено в антології Л. Таран «Тіло чи особистість? Жіноча тілесність у вибраній малій українській прозі та графіці кінця XIX – початку XX століття» (2007). Авторка досліджує образ відьми як інструмент чоловічої влади, що маркує жіночу тілесність та інтелект як потенційну загрозу патріархату. У дисертаційному дослідженні «Архетип відьми в українській літературі XIX–XX століття» (2017) В. Кметь досліджує існування двох напрямів рецепції образу – традиційно-фольклорного та авторсько-творчого, які формували варіативні образи відьми як символу-коду в літературі [2]. У статті Т. Купцової й І. Колієвої «Гендерна репрезентація архетипного образу відьми» (2019), автори окремо фокусуються на гендерному аспекті цього образу: як саме негативні стереотипи та патріархальні норми підсилювали демонізацію сильних жінок у культурі [4]. Таким чином, останні дослідження демонструють, що образ відьми в українській культурі є динамічним. Він віддзеркалює складні гендерні, соціальні та культурні процеси, що продовжують актуалізуватися в сучасному художньому дискурсі.

дження демонструють, що образ відьми в українській культурі є динамічним. Він віддзеркалює складні гендерні, соціальні та культурні процеси, що продовжують актуалізуватися в сучасному художньому дискурсі.

Постановка завдання. З урахуванням окресленого стану наукової розробки проблеми та зважаючи на потребу комплексного, міждисциплінарного осмислення архетипу відьми в українському культурному дискурсі, **метою наукової розвідки** є виявлення семантичної еволюції образу відьми – від демонізованого фольклорного персонажа до символу жіночої інакшості, суб'єктності та культурного опору в українській літературі XIX–XXI століть. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

Окреслити генезу архетипу відьми в українській міфологічній та фольклорній традиції, простеживши етимологічні, символічні та ритуальні витоки цього образу; проаналізувати механізми демонізації образу відьми в умовах християнського та патріархального світогляду як інструменту соціального контролю над жіночою тілесністю, знанням і владою; розглянути архетип відьми в координатах міфокритичного підходу, зокрема в контексті юнгіанської концепції архетипів і колективного несвідомого, акцентуючи на його амбівалентній природі; виявити специфіку художньої трансформації образу відьми в українській класичній літературі XIX століття як маркера жіночої «небезпечної» інакшості в межах домодерного патріархального дискурсу; дослідити переосмислення архетипу відьми в модерністській традиції, зокрема у творчості Лесі Українки, О. Кобилянської та Н. Кобринської, де він функціонує як символ інтелектуальної, тілесної та духовної свободи жінки; проаналізувати постмодерні модифікації образу відьми у прозі Г. Пагутяк як фігури культурної пам'яті, альтернативного знання та гармонійної взаємодії з природою; визначити основні культурні та наративні функції архетипу відьми в українській літературі – символ маргінальності, сили, знання, опору та інструмент феміністичного дискурсу; продемонструвати, яким чином архетип відьми слугує засобом деконструкції патріархальних уявлень про жінку, її тілесність і соціальну роль, формуючи нові моделі жіночої суб'єктності в національному культурному просторі.

Реалізація зазначених завдань дозволяє комплексно осмислити архетип відьми як динамічний культурний конструкт і важливий семіотичний елемент українського літературного та ідеологічного дискурсу.

Виклад основного матеріалу. Образ відьми належить до найархаїчніших символічних конструктивів української культури й упродовж тривалого часу залишається об'єктом активного наукового та художнього осмислення. Генеза цього амбівалентного й семантично багатозарового образу пов'язана з глибинними пластами міфологічної та релігійної свідомості. Архетип відьми посідає помітне місце в структурі колективного несвідомого різних народів, зокрема й українського, де він акумулює суперечливі уявлення про жіноче начало, сакральність і загрозу. У літературному дискурсі образ відьми функціонує як поліфонічний символ: з одного боку, він маркує небезпеку, девіацію та порушення соціально-моральних норм, з іншого – репрезентує джерело прихованого знання, надприродної сили й ініціаційної мудрості. У цьому контексті показовими є міркування Карл Густав Юнг, викладені у праці Архетипи і колективне несвідоме, де дослідник наголошує на множинності аспектів архетипу матері та його принциповій амбівалентності. Вчений підкреслює, що символічні фігури, пов'язані з материнським началом, можуть мати як позитивні, так і деструктивні конотації, а до їхніх темних проявів належить і образ злої відьми, наділений «магічним авторитетом жіночого», потойбічною мудрістю та здатністю до трансформації й відродження [7, с. 113 – 114]. У психоаналітичній інтерпретації відьма постає не лише як фігура порушення порядку, а й як проєкція колективної Тіні – витісненої, неприйнятої частини культурної свідомості, що повертається у формі страху та демонізації. В українській культурній традиції цей образ виконує також діагностичну функцію, вказуючи на внутрішні конфлікти спільноти та її потребу в оновленні: суспільство, схильне постійно шукати «ворога» всередині себе, ризикує застрягнути в стані стагнації. Відтак у художньому нарративі закономірно постає питання про сутність відьми: чи є вона демонічною істотою, пов'язаною з темними силами, чи радше «тією, що відає», – носійкою архаїчного знання, глибинного зв'язку з природою та сакральними ритмами буття.

В українській міфологічній традиції образ відьми постає передусім як жіноча постать, наділена надприродними здібностями, що водночас викликають страх і сакралізовану повагу. Її функціональна сфера пов'язана з природними стихіями, народною медициною, магічними практиками та ритуальним знанням. Як зауважує дослідник української міфології В. Войтович, етимологія лексеми *відьма* походить від дієслова

відати – «знати», що первісно засвідчує позитивну семантику цього поняття. У праці Українська міфологія науковець визначає відьму як одного з центральних персонажів нижчої демонології, наголошуючи, що в дохристиянський період вона сприймалася як жінка, обізнана з таємницями майбутнього « (...) жінка, яка вміє передбачати майбутнє, знає свій вплив на надприродні сили та вміло користується замовляннями» [1, с. 72], здатна взаємодіяти з надприродними силами та ефективно користуватися замовляннями, тоді як її негативна оцінка формується вже після утвердження християнства на українських землях [1, с. 72]. Історико-міфологічні джерела засвідчують існування в архаїчному суспільстві жіночих ініціаційних спільнот, у межах яких дівчат-підлітків посвячували в магічне знання, ритуальні практики та сакральні уявлення. Ці закриті об'єднання мали чітко окреслений гендерний характер і були недоступні для чоловіків. У відповідь на це чоловічі спільноти формують власні таємні союзи, з яких жінок суворо виключали. Подальша еволюція релігійних і соціальних уявлень спричинила поступову демонізацію жінки, яка виявляла автономність, володіла знанням або відмовлялася від нормативно закріплених соціальних ролей. Унаслідок цього, за спостереженням В. Войтовича, відбувається сакралізація чоловічого жрецького начала, тоді як жіночий досвід витісняється у сферу демонологічного, що зумовлює появу стійких негативних образів відьми в традиційній культурі [1, с. 72]. Під впливом інквізиції та християнської демонології, образ відьми набуває рис «жінки-диявола», що фіксується в культурі як репрезентація жіночої загрози патріархальному порядку. Літературознавця Л. Таран зазначає: «Погляди на природу жінки, передусім як на відьмацьку – не безневинний забобон, відгомін середньовіччя. Це – показник цілком конкретної політики. Як пише Ріане Айслер, «офіційно санкціоновані полювання на відьом і неодноразове засудження церквою жіноцтва як статі не були ексцентричними, не пов'язані між собою явищами. Вони були дуже важливими складовими спочатку запровадження, а потім збереження андрократії», тобто влади чоловіків, чоловічого панування в суспільстві» [6].

У художній літературі відьма – не лише персонаж фантастичного жанру, а й інструмент художнього осмислення соціальних, гендерних та екзистенційних проблем. Її образ переноситься із фольклору в авторську літературу, трансформується відповідно до історичного, куль-

турного й ідеологічного контекстів. Українська класична література успадкувала фольклорний образ відьми. Прикладом домодерної патріархальної класичної літератури може слугувати твір І. Нечуя-Левицького «Старі гультяї». У творі жіноча тілесність постає як інструмент зваблення чоловіка. Як зазначає дослідниця Л. Таран: «Отже, знову-таки тема «відьмацтва». [6, с. 7]. Героїня Секлета – кмітлива, хитра, прагматична дівчина, яка зуміла завоювати прихильність старого вдівця Грицяя. Вона пройшла шлях від наймички до законної дружини старого і стала власницею його майна, яке старий Грицяй переписав на неї та її сина: *«Чи не найнялась би ти в мене за наймичку? Хівря вже стара, не здужає зимою на річку ходити з платтям, не здужає золійники носити до жлукта, не одзолить добре сорочок, а пере ніби сухоперка; а я люблю, щоб сорочки були добре випрані, щоб були білі, як папір. – Добре, діду! – обізвалась Секлета, а в неї очі аж засяли. Вже давно в неї була думка стати в Грицяя за наймичку. Вона сподівалась, що дід прийме її на службу з малим хлопцем, бо інші багатирі не приймали її на службу з хлопцем. Маючи це на думці, Секлета задля того й занадилась в Грицяїв садок, щоб у березі прати плаття...»* [6, с. 25]. Як бачимо – фалоцентризм, верховодство маскулінного зазнає краху, ставши епохою минулого. Жіноча тілесність у домодерній традиції сакралізується через зв'язок із природою, родючістю, материнством, проте водночас стає об'єктом спокуси, страху і небезпеки. Українська науковиця Л. Таран наголошує, що регламентація жіночої тілесності та емоційної сфери історично перебувала у площині чоловічої домінації. Жіноче тіло в такій парадигмі функціонує як медіум реалізації дискурсу чоловічого бажання, отже – як інструмент влади. Натомість у ситуації, коли ініціатива контролю переходить до жінки й саме жіноча чуттєвість починає визначати поведінку чоловіка, останній переживає стан дезорієнтації, який раціоналізує через апеляцію до нібито «відьмацької» природи жінки [6].

У нарисі «Рожа» Н. Кобринської репрезентовано соціальну структуру традиційного галицького села, де чоловік має виняткове право на авторитет, а жінка розглядається як об'єкт, що повинен підкорятися. Як зазначає дослідниця Л. Таран: «Тема трагічного виклику патріархальним звичаям, що переплітається з мотивом «повідьмачення» жінки – в основі, за визначенням авторки Наталії Кобринської Нарису «Рожа» [6, с. 12]. Н. Кобринська – одна з перших українських авторок, яка у своїй творчості порушила проблему

соціального гніту жінки, її тілесної маргіналізації та виключення з нормативного простору патріархального суспільства. Нарис «Рожа» є яскравим прикладом поєднання феміністичного дискурсу з фольклорною символікою відьмацтва, що стає метафорою соціальної й тілесної «інакшости» жінки, яка не вписується в традиційні норми спільноти.

У другій половині XIX – на початку XX століття українська література переживає глибокі трансформації, пов'язані з переходом до модерністської естетики. Одним із ключових аспектів цього переходу стало формування нового художнього бачення суб'єкта, зокрема – жіночого. Саме в межах модерністського дискурсу активізується переосмислення жіночої ідентичності, її тілесності, голосу та права на самовизначення. Цей процес особливо виразно проявився в творчості Лесі Українки та О. Кобилянської – письменниць, які не лише долали нормативні канони «жіночого письма» свого часу, але й заклали основи феміністичного прочитання культурного тексту в українському контексті. Дискурс модернізму в їхній творчості виявляється не лише на рівні поетики чи жанрових інновацій, а й на рівні глибоких ідентифікаційних зрушень: жіночі образи у творах цих авторок постають як носії модерної суб'єктності, здатні на рефлексію, вибір, опір. Важливою складовою такої суб'єктності виступає тілесність – осмислена не як біологічна детермінанта, а як багаторівнева культурна категорія, що структурно формує жіноче «я» та його художню репрезентацію. Хоча у драмі-феєрії «Лісова пісня» Лесі Українки відсутні прямі згадки про відьом, образ Мавки можна трактувати як варіацію на тему жінки-чарівниці. Вона не демонічна, але «інша», приречена на страждання через свою неприборкану емоційність і зв'язок з природою. Її «відьмацькість» – у свободі та інтелектуальній самодостатності. У творі Леся Українка репрезентує жіночий образ Мавки як такий, що апелює до відьмацького архетипу, однак в авторському переосмисленні він зазнає трансформації: жінка фігурує як втілення природного начала, що опонує патріархальній культурній парадигмі. Мавка – символ природної стихії, одухотвореної та самодостатньої, – жіночого начала, що чинить опір спробам його раціоналізувати, підпорядкувати або витіснити в межах патріархального світоустрою.

У творчості О. Кобилянської, зокрема у творах «Царівна», «Valse mélancolique», «Природа» та інших, послідовно артикулюється концепт жінки як автономної, інтелектуально самодо-

статньої особистості. Хоча авторка прямо не апелює до архетипу відьми, її героїні – жінки, що читають, рефлексують, обирають самотність або свідомо відмовляються від традиційних ролей дружини й матері – часто сприймаються суспільством як девіантні, «інші». У цьому контексті письменниця репрезентує «відьомство» не як надприродну властивість, а як культурний конструкт, що маркує небажану жіночу інакшість, яка не вкладається в межі патріархальних норм. У новелі О. Кобилянської «Природа» перед нами постає нетиповий образ дівчини, який не вписується в соціальні норми спільноти: *«Її по природі сильна істота домагалась чогось більшого, “як кімнатної краси” та супокійного розпещеного життя... Боротьбу любила так, як любиться пишні, багаті красками картини та оп’янюючу музику, і так само вона її уявляла. Іноді опановувала її невіразна жадоба чувства побіди...»* [3, с. 169]. Саме така особливість її натури й привабила молодого гуцула, який безтямно закохався в неї. Ці почуття неабияк налякали хлопця, тому він сприйняв їх за чари: *«Як стій стало йому все ясно. Вона відьма...відьма!! О свята мати божжа!.. О всі святі! Куди він тут заліз? І з ким він мав діло?! Не дурно в неї червоне волосся. Не дурно від неї пахло зіллям. Не дурно вона була така чудово гарна...»* [3, с. 186]. Образ панночки («відьми») постає у новелі як метафора опору, як семіотична мітка, яку суспільство накладає на жінку, що виходить за межі дозволеного, прагне самовираження і свободи. Таким чином, О. Кобилянська декодує «відьомство» як форму жіночої інакшості, що загрожує патріархальному порядку. Це культурний ярлик, накладений на вільну жінку.

У сучасній українській літературі творчість Г. Пагутяк відзначається особливою інтерпретацією міфотворчості. У її творах демонологічні образи не лише фігурують, а й рефлексують, вступають у діалог із власним мистецьким світом. У романах – «Королівство», «Слуга з Доброміля» та «Урізька готика», відьма репрезентується радше як культурна марка, ніж героїчний демон. У романі «Королівство» персонажі Олімпія

й Гортензія демонструють дуалістичний потенціал архетипічного «відьомства»: перша відмовилася від стереотипної ролі охоронниці, друга стала цілителькою, вчителькою, і зрештою зруйнувала шаблон відьми як демонічної фігури. У романі «Зачаровані музиканти» авторка конструє світ, в якому гармонійно взаємодіють духи природи та людина, а «чарівниця» чи «пані» уособлює незбагненну для чоловіків силу жіночності: *«Матвій відчув, що був лише забавкою в її руках, однак бути забавкою княгині устokrat краще, ніж бути найбільшим володарем на землі.»* [5, с. 281]. Княгиня набуває також відтінків архетипу хранительки лісу, природи, чистоти. Її образ не виокремлюється як негативний, а стає елементом цілісного міфологічного світу, де жінка-дивиниця оберігає гармонію і вчить героїв взаємовідносин із природою.

Висновки. Образ відьми в українській культурі репрезентовано як динамічний символ, що зазнає значних трансформацій залежно від історичного та ідеологічного контексту. Від демонізованої постаті в народній уяві до носійки сакрального знання й символу жіночої суб’єктності в модерністській і постмодерній літературі, відьма функціонує як маркер суспільних страхів і водночас – альтернативної жіночої ідентичності. У класичній літературі відьма або натяки на її образ (як у «Лісовій пісні» Лесі Українки чи «Природі» О. Кобилянської) постають не демонічними, а інтелектуальними, символічними маркерами жіночої суб’єктності. У творчості Г. Пагутяк образ відьми зазнає модерної модифікації: він репрезентує гармонію з природою, цілісність, духовність. Відьма тут не маргіналізована істота, а культурна спадкоємиця жіночого знання і сили, що стоїть на межі між сакральним і людським.

Отже в сучасному культурному контексті «відьма» перестає бути образом страху, стаючи формою альтернативного знання, інструментом критики патріархальних норм і провідником жіночої емансипації. Через цей архетип українська література пропонує нове прочитання жіночого «Я», що здатне до опору, самотворення та духовного оновлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Войтович В. Українська міфологія. Київ: Либідь, 2002. 662 с.
2. Кметь В. С. Архетип в українській літературі XIX – XX століття.: дис... канд. філол. наук : 10.01.01. Львів, 2017. 201 с.
3. Кобилянська О. Вибрані твори: повість, оповідання (Класики української літератури). Київ: ІНТЕЛЕКТ-АРТ, 2008. 432 с.

4. Купцова Т., Колієва І. Гендерна репрезентація архетипного образу відьми крізь призму української літератури. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія»*, (№ 44), С. 28 – 38.

5. Пагутяк Г. Зачаровані музиканти: роман. Київ: ВГ «Ще одну сторінку», 2025. 288 с.

6. Таран Л. Жіноча тілесність у вибраній малій українській прозі та графіці кінця XIX – початку XX століття. Київ: Грані-Т, 2007. 192 с.

7. Юнг К.Г. Архетипи і колективне несвідоме / пер. з нім. К. Котюх. Львів: Астролябія, 2023. 608 с.

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Дата першого надходження статті до видання: 09.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 23.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.05.2026